

HIV-imik tunillat- sissimavunga – Taavami?

HIV-imik tunillatsissimavunga – Taavami?

©PAARISA, Namminersornerullutik Oqartussat

Sundhedsstyrelsen

Aaqqissuisut: Ellis From aamma Regitze Lisbjerg, Sundhedsstyrelsen

Akisussaasoq: Sofie Jessen, PAARISA

Illioramera: Nunatta Naqiterivia A/S, Nuuk 2003

Naqiterneqarfia: Nunatta Naqiterivia A/S, Nuuk 2003

Ilusaasa aappaat, naqitaq siulleq

ISBN 87-91440-00-9

EAN stregkode 9788791440007

Naqitamik matuminnga immikkoortuinilluunniit nuutitaluni allatulluunniit assiliilluni, aamma radiokkut TV-kkulluunniit aallakaatitsilluni atuinissaq suminngaanneerara nalunaarutigalugu ajornangilaq.

Eqqarsaatit kisermaateqinagit

HIV-imik tunillatsissimanersutit misilitsissimavutit paasillugulu HIV-eqarlutit. HIV-imik tunillatsissimalluni paasillugu amerlanernut quarsaarnartorujussuusarpoq. Eqqarsaatit siullerpaat ilagissajunnarsivaat: „Tassa toqussutigisussaavara“. Misilitakkat takutippaat taamatut paasineqartut tamarmik saqqumisumik imaluunniit qamuunarpiaq misigissutsit imaannaangitsut, soorlu isumatsangaarneq, uippallerujussuarneq, ersineq, pisuusutut misigineq, kamanneq neriuutissaaruttutullu misigineq atortaraat. Illit massakkut taama nalaataqarninni taama qisuariamissat pissusissamisuuginnartussaavoq. Kisianni pingaartuuvoq eqqarsaatit misigissutsillu tamakku sivisuumik kisermaatissannginnakkit.

HIV-imut akiuussutissaqalersimasutit paasineqaravit IMAANNGILAQ:

- tarnikkut massakkorpiaq misigisimanerit inuunerpit sinnerani atussagit,
- siunissami allanit ajattugaasariaqartutit kiserliortunngorlutillu,
- atoqueqateqaqqittariaaruttutit

Ajornerpaamik pisoqarnissaa aarlerigiitigalugu ajunnginnerpaamik pisoqarnissaa neriuutigissallugu pissusissamisuuginnarpoq. Napparsimmavimmi kinguaassiutitigut nappaatilinnik isumaginnittartoq nakorsarlunniit paasiniaavigikkat aammalu ikinngutit, ilaqquttatit ajornangippallu HIV-imik tunillatsissimasut allat attavigisarniarsarikkat. Taakku nalominerujussuarpit anigorniarnissaanut ikiussavaatsit.

Peqqigunnaarnermi isumatsangaarnermik, kamannermik, annilaanganermik il. il. eqqarsaatinik misigissutsinillu allat nammaqatiginerujartortillugit inuuneq ilorrisimarnernerujartortarpoq.

HIV-imik tunillatsissimalluni paasineqarneq qanoq isumaqarpa?

Misissuisarfinni sulisut oqartarput misilitsinneq „positiviunerarlugu“. Tamanna isumaqarpoq aaversillutit misilitsinninni aanni HIV-imut akiuussutissanik nassaartoqarsimasoq. Tassa imaappoq HIV-imik tunillatsissimasutit. Tamanna virus-iuvoq timivit inunnguuseralugu illersuutaanik siusinnerusukkut kingusinnerusukkulluunniit nungujartortitsilerumaartoq. Taamaalillutit ukiut ingerlaneranni imaannaangitsunik ataatsimut isigalugit AIDS-imik taaneqartunik nappaateqaleratarsinnaangussaatit. Timinni akiuussutissat HIV-ip virus-ia toqussallugu naammattumik nakuussuseqanngillat. Tamatuma ersersippaa virus taanna inuunerperit sinnerani attatarissagit. HIV-eqalersimallutik paasineqartut ilarpassui isumaliortarput erniinnaq toqussanngorlutik. Ukiunili kingullemi katsorsaasoqarsinnaalersimavoq stof-it pingasut atorlugit katsorsaaneramik ulluinnarni taagorneqartumik. Tamatuma tunillatsissimaneq ajunngivisumik aqussinavaa. HIV-eqalersimasut ilamininngui tunillatsinnerminnit ukiut siullit ingerlaneranni napparsimasorujussuannorsinnaapput AIDS-ertutullu paasineqarlutik. Tunillatsissimasulli ilarpassui nappaataat malunniunnani ukiut qulit sinnerlugit inuusinnaasarput.

Stof-it pingasut atorlugit katsorsaaneq

HIV-imik tunillatsissimasunik katsorsaaneq 1996-imi misinnartumik pitsanngorartinneqarpoq. Stof-it HIV-virus-imik kigaallatsitsinnaasut assigiinngitsut pingasut ataatsikkoortillugit taamanikkut nakorsaasiunneqartalerput. Taamaaliornikkut aap virus-ittaa annikillisinneqartarpoq aammalu aap akui qaqortut aseruunnernik kræfteqarnemillu assigiinngitsunik akiuisartut amerlisiinneqartarlutik. Napparsimasut katsorsarneqartut erniinnaq peqqinnerulerlutik inuunerminnilu nukissaqamerulerlutik misigisarput.

HIV-imik tunillatsissimasutut paasineqartut stof-it pingasut atorlugit katsorsarneqarnissamik napparsimmavimmi nakorsamit neqeroorfigineqartarput. Taama katsorsarneqarnissamik nakorsaq neqerooruteqartuusarpoq, tamatumani napparsimasoq siunnersorlugulu ilitersuuteqqissaajutigalugu.

Stof-it pingasut atorlugit katsorsarneqarnissaq akuerigaanni pingartuuvoq nakorsap innersuussutigisaasa malinnissaat iisartagarpassuillu ullut tamaasa iisamissaat, aammalu nakorsamit misissortittarnissat aaversittarnissallu amerlanertigut qaamatit pingasukkuutaarlugit pisartut katsorsaanerup sunniunerata malittarineqarnissaanut pisariaqartut malittarinissaat. HIV-imik tunillatsissimaneq ajorunnaarsinneqarsinnaanngilaq, nappaalli nakkutigineqarsinnaalersarpoq sakkortusinaveersaartinneqarsinnaalerlunilu.

Pinngilsoorani oqaluttuartaariaqanngilaq

Nakorsaq peqqinnissaqarfimmilu sulisuusut tamarmik nipangiussisussaataapput. HIV-imik tunillatsissimanerit allanut ilisimatitsissutigineqassappat nakorsaq akuersissummik tunissavat. Tassa imaappoq kina ilisimatineqassanersoq illit nammineq aalajangissavat.

Imaappoq qanoq nalaataqarninnik allat oqaluttuunnissaannik pisussaaffeqanngilatit. Aappaatigulli nakorsiassaguit kigutit nakorsaannukassaguilluunniit HIV-imik tunillatsissimanerit ilisimatitsissutigissallugu ajunnginnerpassaaq katsorsarneqarsinnaaniassagavit siunnersorneqarlutillu, tamanna katsorsartinninnut pingaaruteqarsinnaamat.

Nunanut allanut aalajangersimasunukassaguit imaluunniit toqusinnaanermut silimmasissaguit ilisimassavat HIV-imik tunillatsissimasut nunat ilaanni killiliiffigineqarsimasarmata.

Qanoq nalaataqarnerit pillugu arlaannik oqaluussaqaarit

Kiserngorussaajumanak nammineq qanoq iliuuseqamissat pingaartorujussuuvoq. Arlaat tatigisat oqaluttuuguk HIV-imik tunillatsissimallutit. Qanoq nalaataqarnerit oqaluttuarinerutillugu avatangiisinnit paasineqarnerujartuinnassaatit. Aamma paasilissavat allat aamma ilittulli misigisimasut.

Ajunnginnerussaaq aamma kikkut allat ilisimatissaneritit isumaliutigilluarukku. Arlaanni aammalu qanoq oqartoqartarnersoq eqqarsaatigiuk. Tunillatsissimallutit ilisimatinneqaravit qulamangilaq assut quarsaarsimassaatit. Tusagaq tamanna aamma attavigisartakkavit sungiunnaqqaartussaavaat. Inuit ilarpassui HIV-imik tunillatsissimasumik akunnerminniittoqartussanngoraangat tamatumunnga tunngasunik suli ilisimasakisuararsuusarput assullu nalomillutik, tamannalu isertoruminaatsissinnaasarlugu. Taakku qisuariartarnissaat immaqa immikkoortitsinertut misigisassavatit, naak immaqa taama eqaarsaataanngikkaluartut. HIV-imik tunillatsissimasut erseqqivissorsuarmik immikkoortinniarneqartarnerat qaqutigoorpoq.

Meeraqaruit

Meeraqaruit taakku ilisimatinneqassanersut aalajangerniartariaqarputit. Meeqqat qassinilluunniit ukiullit pissutsit allangornerannik malussarissorujussuupput – aamma tamatuminnga ilisimatinneqanngikkaluarlutik. Illit inersimasullu allap meeqqamik isumaginnissinnaaffissinni qanorlu qisuariarneranik alaatsinaaffigisinaasassinni meeqqat ilisimatinneqartariaqarput. Aamma meeqqap ilinnik tatigin-ninneranut pingaaruteqarpoq meeqqap apeqqutaanut unneqqarissumik akisarnisat.

Meeqqatit – mikisut anginerillu – sumiginnameqartutut toqqissisimajunnaartutullu misigissanngikkunik isumassorneqarnissaat sammineqartarnissaallu pisariaqarpoq. Angajoqqaat quarsaarnartumik tusaqqammersut aamma meeqqat isumassornissaannut nukissaqarajunngillat. Taamaappat inersimasut allat qinnuigineqarsinnaaput aallaqqaammut ilaanneeriarlutik meeqqat isumagilaartaqqullugit. Saaffigineqartoq ilaqutaasinnaavoq, ikinngutaasinnaalluni imaluunniit najukkami sanileq attavigilluagaq. Taamaaliornissaq ajornassappat nakorsaq oqaloqatigiuk taassuma inunnik isumaginninnermik suliaqartut attavigisinnaammagit.

Siornatigut – siornatigutungajak – inuuneqaannarit

HIV-imik tunillatsissimalluni paasineqarneq inuunermi tassanngaannaq allangor-titsisarnat miserrattisaanngilaq. Allanik tunngaveqarluni inuunerup ingerlateqqinni-arnera imaannaanngilaq. Taamaakkaluartoq HIV-imik tunillatsissimasut amerlaner-paat ulluinnami inuunerat siornatigorninngarnit allaanerulersariaqartanngilaq.

Naak katsorsarneqaraluarlutit allanik tunillaaratarsinnaanerit aarleqqutigiuartariaqar-poq, taamaattumillu atoqateqartarninni mianersorlutit akisussaaffiillu ilisimaaralugu pisariaqarputit. Usuup puua atortaruk. Eqqarsariaqqaartarluni atoqateqartarneq tassaavoq isumannaatsumik atoqateqartarneq.

Atoqatigisartakkannik siunnersuineq

HIV-imut akiuussutissaqalersimalluni paasineqarneq qanga tunillatsissimaner-mut paasissutaasinnaanngilaq, imaassinnaavorlu suli paasineqariartinnak allat tunillasi-magitit. Atoqateqartarsimaguit kikkuumersut paasiniaarlugit kinguaassiuutitigut nap-paatinik isumaginnittartup imaluunniit nakorsap apersussavaatsit, taakkulu tulliullu-git aggersarneqassapput siunnersorniarlugit misissorniarlugillu. Taakku allaffigine-qarpata misissorneqarnerannilu atit taaneqarnaviannngilaq.

Suliffik

HIV-imik tunillatsissimaninnik sulisisisut oqaluttuutissallugu pisussaangilatit.

Sunnigiffik

Timersoneq sunaluunniit soqutigisatillu allat sionatigutulli ingerlatiinnarsinnaavatit.

Arnaaguit

Arnaaguit HIV-imillu tunillatsissimallutit aaqaminni pisarnertut iliortaannassaatit.

Ikeqaruit

Kileruit allatulluunniit ikeqaruit – taava imermik errororuk taavalu nipittartumik mattutissiamilluunniit nermuttakkamik mattuseruk.

Aaversittartut

HIV-imik tunillatsissimagaanni aaversittartuuneq ajornarpoq.

Anaq, qooq meriaarlu

Anaq, qooq meriaarlu tunillatsissutaasinnaasutut isigineqanngillat, tamakkuli ilaati-gut aattaqarsinnaapput, taamaattumillu eqqiluisaamissaq pisariaqarpoq – imermik qaqorsaatilimmik asalluartarluni.

Isitigut qanikkullu aammik serpartinneq

Isikkut qanikkullu aatserneqassagaluaruit imermik errorlorluakkit.

Saaffissat

Aamma illoqarfimmi najukkanni napparsimmavimmut nunaqarfimmiluunnit najukkanni napparsimmaveeqqamut saaffiginnissinnaavutit, imaluunniit ukununnga:

AIDS-linien

Telefonimut angallattakkamut 48 56 38, ataasinngornerit sisamanngorerillu tamaasa nal. 19.00-22.00

PAARISA

Postboks 1160

3900 Nuuk

Tlf. Nr. 34 50 00, fax nr. 32 55 05

Email-adresse: peqqip@gh.gl

Nittartagaq: www.nanoq.gl/paarisa

HIV aamma AIDS pillugit paasissutissanik internet-ikkut pissarsiorfiusinnaasut

- www.nanoq.gl/paarisa
- www.sundhed.dk
- www.netdokter.dk
- www.hiv.dk
- www.hiv-danmark.dk
- www.aids-linien.dk